WIKIPÉDIA

Saurornitholestes

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A ***Saurornitholestes*** (jelentése 'tolvaj gyíkmadár') a húsevő dromaeosaurida theropoda dinoszauruszok egyik neme, amely a késő kréta korban (a késő campaniai alkorszakban) élt Albertában, Montanában és Új-Mexikóban.

Két faját nevezték el: a *Saurornitholestes langstonit* 1978-ban és a *Saurornitholestes robustust* 2006-ban. A *Saurornitholestes* kis, két lábon járó húsevő dinoszaurusz volt, a lábán sarló alakú karommal

Tartalomjegyzék

Saurornitholestes

Evolúciós időszak: késő kréta, 77–72 Ma

PreЄ Є O S D C P T J K Pg N

Egy multituberculatát az üregéből kiásó *S. langstoni* rekonstrukciója

Természetvédelmi státusz

Fosszilis

Rendszertani besorolás

Ország:	Állatok *(Animalia)*
Törzs:	Gerinchúrosok *(Chordata)*
Altörzs:	Gerincesek *(Vertebrata)*
Osztály:	Hüllők *(Reptilia)*
Öregrend:	Dinoszauruszok *(Dinosauria)*
Rend:	Hüllőmedencéjűek *(Saurischia)*
Alrend:	Theropoda
Család:	Dromaeosauridae
Nem:	***Saurornitholestes*** Sues, 1978

Szinonimák

- *Bambiraptor*? Burnham *et al*., 2000

Fajok

- *S. langstoni* Sues, 1978 (típus)
- *S. robustus* Sullivan, 2006

Hivatkozások

Felfedezés és elnevezés

1974-ben a kanadai amatőr őslénykutató, Irene Vanderloh az albertai Steveville közelében felfedezte egy kis termetű theropoda csontvázát. Bemutatta a leletet az Albertai Tartományi Múzeum (Provincial Museum of Alberta) kutatójának, John Storernek, aki felhívta rá Hans-Dieter Sues figyelmét. 1978-ban Sues típusfajként, *Saurornitholestes langstoni* néven leírást készített a példányról. A nem neve a hasonlóság alapján a Saurornithoididae családra utal, amely jelenleg a Troodontidae részét képezi, és a görög *lestes* ('tolvaj') szóval egészült ki. A faj Wann Langston, Jr. tiszteletére kapta a nevét.

A holotípus példány, az **RTMP 74.10.5** katalógusszámú lelet a Dinosaur Park-formáció egyik késő campaniai alkorszakhoz tartozó rétegéből került elő. E nagyon töredékes csontváz

A *Saurornitholestes* csontváza a Royal Tyrrell Museum kiállításán

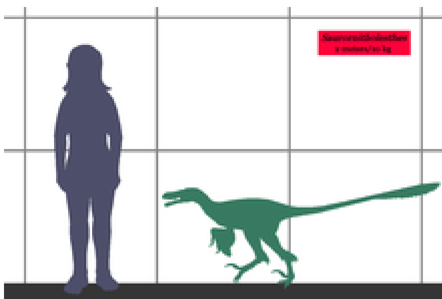
fogakat, koponyaelemeket, két csigolyát, bordákat, valamint a farok és a kéz darabjait tartalmazza. A holotípushoz három paratípust kapcsoltak: a CMN 12343, CMN 12354 és UA 5283 katalógusszámú példányok mind homlokcsontok.[1]

A Wikimédia Commons tartalmaz ***Saurornitholestes*** témájú kategóriát.

Két teljesebb és nagyobb részleges csontváz (az RTMP 88.121.39 és az MOR 660), tucatnyi különálló csont, valamint számos fog került elő az albertai Dinoszaurusz Tartományi Parkból; ezek többsége a drumhelleri Royal Tyrrel Őslénytani Múzeum (Royal Tyrrell Museum of Palaeontology) gyűjteményébe került, a leírásuk azonban nem készült el. Az albertai és montanai maradványokat rendszerint egyetlen fajhoz, a *Saurornitholestes langstonihoz* kapcsolják, bár különböző kőzetformációkból, például az Oldman formációból (melyet körülbelül 77 millió évesnek tekintenek[2]) és a (körülbelül 72 millió éves) Two Medicine formáció felső részéről származnak, ami hosszabb időszakot jelez. Hasonló fogakra újabb rétegekben is rátaláltak, de nem tudni, hogy az *S. langstonihoz* vagy egy másik, rokon fajhoz tartoznak-e. A szakirodalomban újszülött méretű *Saurornitholestes* fosszíliákról is beszámolnak.[3]

2006-ban Robert M. Sullivan az SMP VP-1955 katalógusszámú holotípus, egy bal homlokcsont alapján elnevezett és leírt egy második fajt, a *Saurornitholestes robustust*. A faj neve a csont nagy vastagságára utal, az egyetlen jellegzetességre, ami alapján a faj eltér a *S. langstonitól*. A *S. robustushoz* kapcsolt holotípus és a további maradványok Új-Mexikóból, a körülbelül 73 millió éves Kirtland-formáció Willow Wash faunájából kerültek elő.[4]

Anatómia

A *Saurornitholestes* és az ember méretének összehasonlítása

A *Saurornitholestes* a többi dromaeosaurida theropodához hasonlóan a hátsó lába második ujján egy hosszú, görbe, pengeszerű karmot viselt. A többi dromaeosauridához, például a *Velociraptorhoz* és a *Dromaeosaurushoz* viszonyítva a lába hosszabb, a teste pedig könnyebb felépítésű volt. Az állcsontjai elején levő agyarszerű fogai leginkább a *Velociraptor* fogaira emlékeztetnek, azonban a *Saurornitholestes* Dromaeosauridae családon belüli részletes rokoni kapcsolatai még aránylag kevéssé ismertek.

A *Saurornitholestes* körülbelül 1,8 méter hosszú[5] és mintegy 10 kilogramm tömegű állat volt.[6] A csípőmagassága elérte a 0,6 métert, ami nagyjából egy terrier hosszának felel meg.

Törzsfejlődés

1978-ban Sues a *Saurornitholestest* a Dromaeosauridae családba sorolta be. A későbbi tanulmányok gyakran a dromaeosaurida Velociraptorinae alcsalád tagjának találták, de Philip Currie 2009-ben elvégzett kladisztikus elemzése bazálisabb dromaeosaurida kládban helyezte el, ami a Saurornitholestinae nevet kapta.

Ősbiológia

Élőhely

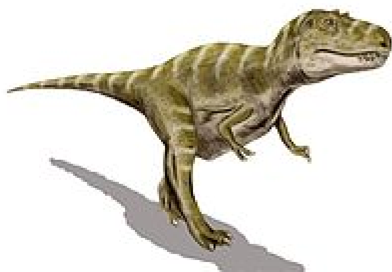
Alberta, a *Saurornitholestes langstoni* lelőhelye a mai Egyesült Államok középnyugati részének síkságaihoz[7] és ártéri mocsaraihoz hasonló élőhely volt.[8]

Úgy tűnik, hogy a *Saurornitholestes* az egyik leggyakoribb kis méretű theropoda volt a Dinoszaurusz Tartományi Park területén, a fogai és csontjai jóval gyakrabban kerülnek elő, mint sokkal nagyobb kortársáé, a *Dromaeosaurusé*. Táplálkozásáról és életmódjáról kevés információ áll rendelkezésre, de érdekes módon egy *Saurornitholestes* fogat egy nagy méretű pteroszaurusz, valószínűleg egy fiatal *Quetzalcoatlus* szárnycsontjában fedeztek fel.[9] Mivel a pteroszaurusz sokkal nagyobb volt a *Saurornitholestesnél*, Philip Currie és Aase Roland Jacobsen kijelentették, hogy a theropoda valószínűleg dögevőként táplálkozott a már elpusztult állatból.[9]

Tyrannosaurida harapásnyomok

2001-ben Jacobsen egy leírást jelentetett meg egy *Saurornitholesteshez* kapcsolódó, fognyomokkal ellátott fogsorról.[10] A Dinosaur Park-formációban a kis theropodák ritkák, mivel vékonyfalú csontjaik általában összetörnek vagy rossz minőségben őrződnek meg, ami megnöveli egy fognyomokkal együtt megmaradt kis theropoda dinoszaurusz tudományos értékét.[10] A fogazat körülbelül 12 centiméter hosszú volt és tizenöt fog pozícióból állt, melyekből tíz tartalmazott fogat; öt kinőtt és érintetlen volt, kettő eltört, de a kopási sérülések alapján használható maradt, három pedig csak részben nőtt ki.[10] A fogazat nyelv felőli oldalán három fognyom látható.[10] A három nyomból kettő bevágások sora, melyeket a nyomot hagyó fogak recéi okoztak.[10]

Az első 6-7 párhuzamos bevágás egy 4 x 1,3 milliméteres területen belül helyezkedik el a harmadik fog medre mögött, és 45 fokos szögben áll a fog hossztengelyéhez viszonyítva.[10] A recék 0,37 milliméter távolságra vannak egymástól, 0,40 milliméter vastagok, négyzetes keresztmetszetűek.[10]

Lehetséges, hogy a *Saurornitholestes* koponyán levő fognyomok egy fiatal *Gorgosaurustól* származnak

A második fognyom az ötödik és hatodik fogmedrek között található, és két kisebb bevágásból áll, melyek 1,8 és 1,6 milliméterre vannak egy nagyobb központi mélyedéstől, ami mögött egy V alakú, az állcsont hossztengelyéhez képest 60 fokban elhelyezkedő vájat van.[10]

A harmadik fognyom a hetedik fogon, egy 2 x 2 milliméteres területen található négy párhuzamos bevágásból áll, melyek iránya a fog hossztengelyétől 90 fokkal eltér.[10]

A megőrződött recék formája túlságosan eltér a *Saurornitholestesre* jellemzőektől, így a sérülések a fajok közti archarapásos támadó viselkedés eredményei lehetnek.[10] Bár a fogak recéi megfelelnek a *Dromaeosaurus* fogaiénak, a megőrződött nyomok túl durvák ahhoz, hogy ettől a nemtől származzanak.[10] Pontos azonosításra nincs mód, de az a legvalószínűbb, hogy a támadó a Dinosaur Park-formáció tyrannosauridáinak egyik fiatal példánya, például egy *Gorgosaurus*, *Daspletosaurus*, vagy *Aublysodon* lehetett.[10] Úgy tűnik, hogy a pofacsonton levő nyomokat ugyanaz az állat okozta, ugyanis a recék nyomainak morfológiája megegyezik.[10]

Stressztörések

Bruce Rothschild és szerzőtársai 2001-ben egy tanulmányt jelentettek meg a theropoda dinoszauruszok stressztöréseit és avulziós töréseit igazoló bizonyítékokon végzett vizsgálataikkal, és az állatok viselkedésére vonatkozó következtetéseikkel kapcsolatban. A kutatók úgy találták, hogy a 82 megvizsgált *Saurornitholestes*

lábcsont közül kettő sérülését stressztörés okozta. A kilenc kézcsont közül szintén kettő esetében igazolták a stressztörést.[11]

Jegyzetek

1. Sues, H.-D. (1978). „A new small theropod dinosaur from the Judith River Formation (Campanian) of Alberta Canada”. *Zoological Journal of the Linnean Society* **62**, 381-400. o.
2. Arbour, V. M., Burns, M. E.; and Sissons, R. L. (2009). „A redescription of the ankylosaurid dinosaur *Dyoplosaurus acutosquameus* Parks, 1924 (Ornithischia: Ankylosauria) and a revision of the genus”. *Journal of Vertebrate Paleontology* **29** (4), 1117–1135. o. DOI:10.1671/039.029.0405 (https://dx.doi.org/10.1671/039.029.0405).
3. Tanke, D.H., Brett-Surman, M.K..szerk.: D.H. Tanke and K. Carpenter: Evidence of Hatchling and Nestling-Size Hadrosaurs (Reptilia:Ornithischia) from Dinosaur Provincial Park (Dinosaur Park Formation: Campanian), Alberta, Canada, *Mesozoic Vertebrate Life—New Research Inspired by the Paleontology of Philip J. Currie*. Bloomington: Indiana University Press, 206-218. o. (2001)
4. Sullivan, R.M., Lucas, S.G. (2006). „The Kirtlandian land-vertebrate "age" – faunal composition, temporal position and biostratigraphic correlation in the nonmarine Upper Cretaceous of western North America (https://web.archive.org/web/20090105170104/http://www.robertmsullivanphd.com/uploads/119_Sullivan_and_Lucas__2006__-Kirtlandian.pdf#)” (pdf). *New Mexico Museum of Natural History and Science* **35**, 7-29. o. [2009. január 5-i dátummal az eredetiből (http://www.robertmsullivanphd.com/uploads/119_Sullivan_and_Lucas__2006__-Kirtlandian.pdf) archiválva]. (Hozzáférés ideje: 2011. július 18.)
5. Currie, P.J., Koppelhus E.B.. *Dinosaur Provincial Park: a spectacular ancient ecosystem revealed, Vol. 1*. Indiana University Press, 372-373. o. (2005)
6. Longrich, N.R., Currie P.J. (2009). „A microraptorine (Dinosauria–Dromaeosauridae) from the Late Cretaceous of North America (http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2664043/)”. *PNAS* **106** (13), 5002-5007. o. (Hozzáférés ideje: 2011. július 18.)
7. *Saurornitholestes - Dinosaur Saurornitholestes Characteristics, Behavior and Habitat* (http://dinosaurs.about.com/od/carnivorousdinosaurs/p/saurornithorn.htm). *about.com*. (Hozzáférés: 2011. július 18.)
8. Norell, Mark A., Makovicky, Peter J..szerk.: Weishampel, David B.; Dodson, Peter; and Osmólska, Halszka: Dromaeosauridae, *The Dinosauria*, 2nd edition, Berkeley: University of California Press, 208. o.. ISBN 0-520-24209-2
9. Currie, Philip J., Jacobsen, Aase Roland (1995). „An azhdarchid pterosaur eaten by a velociraptorine theropod (http://wayback.archive.org/web/www.biology.ualberta.ca/faculty/philip_currie/uploads/pdfs/1995/1995Azhdarchidae.pdf)” (PDF). *Canadian Journal of Earth Sciences* **32** (7), 922–925. o. DOI:10.1139/e95-077 (https://dx.doi.org/10.1139/e95-077). (Hozzáférés ideje: 2011. július 18.)
10. Jacobsen, A.R..szerk.: Tanke, D. H., Carpenter, K., Skrepnick, M. W.: Tooth-marked small theropod bone: An extremely rare trace, *Mesozioc Vertebrate Life*. Indiana University Press, 58–63. o. (2001)
11. Rothschild, B., Tanke, D. H., and Ford, T. L..szerk.: Tanke, D. H., and Carpenter, K.: Theropod stress fractures and tendon avulsions as a clue to activity, *Mesozoic Vertebrate Life*. Indiana University Press, 331–336. o. (2001). ISBN 0253339072

Fordítás

- Ez a szócikk részben vagy egészben a *Saurornitholestes* című angol Wikipédia-szócikk ezen változatának (https://en.wikipedia.org/wiki/Saurornitholestes?oldid=439849558) fordításán alapul. Az eredeti cikk szerkesztőit annak laptörténete sorolja fel.

Források

- Sullivan, R.M. (2006). „*Saurornitholestes robustus*, n. sp. (Theropoda:Dromaeosauridae) from the Upper Cretaceous Kirtland Formation (De-Na-Zin member), San Juan Basin, New Mexico (http://www.robertmsullivanphd.com/uploads/124_Sullivan__2006__-Saurornitholestes_robustus.pdf)" (PDF). *New Mexico Museum of Natural History and Science Bulletin* **35**, 253–256. o. (Hozzáférés ideje: 2011. július 18.)